

Попова О. А., канд. арх., доц., **Рищенко Т. Д.**, канд. техн. наук, проф.
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

ПРОБЛЕМИ ПЛАГІАТУ В СУЧАСНІЙ АРХІТЕКТУРНІЙ ОСВІТІ

Глобалізація міського середовища завжди йде «паралельно» з «мультинаціоналізацією» сучасних міст. Про яку культурної ідентифікації і культурних відмінностях можна говорити, якщо модель світу остається тільки одна, втілена в «технополіс», який маскується під «екополіс». Якщо місто перетинає певний рубіж росту (територіального, політичного, досягає рубежу за чисельністю жителів), він стає претендентом на статус «глобального» міста, які беруть участь в потоках і процесах вищого порядку, ніж регіональні. На жаль, для глобального міста історична забудова виступає перешкодою для розвитку, і багато історичні квартали знищуються разом з «населяють» їх національним колоритом.

Глобальне місто найчастіше набуває наступні морфологічні просторових рис, незалежно від своєї локалізації:

- стає основним об'єктом міграційного тяжіння жителів сусідніх міст і територій, що призводить до зростання кількості житла, його стандартизації та втрати його національної ідентичності;
- в центрі міста виникає капіталізація території, що викликає неадекватно завищений рівень цін і занадто високий темп життя;
- в міському просторі створюється висотний центр, зосереджують ділову активність (що співпадає або не збігається з територіальним центром);
- рівень локальних переміщень городян породжує автомобільні пробки, незважаючи на те, що як мінімум 20% території займає транспортна інфраструктура;
- основою економіки міста стають складні послуги: консалтинг, фінанси, мультимедіа, місто транслює свій «образ» на міста-супутники.

У спробах створення багатонаціонального міста, в якому кожна культура буде частиною іншої, що можна тлумачити, як стирання культурних бар'єрів, а також видалення національної ідентичності, архітектурного простору та об'єктів. Однією з важливих частин глобалізації є плагіат.

Немає гіршого злочину в інтелектуальній та творчій сфері, ніж плагіат – хоча часом межі між плагіатом та запозиченням, наслідуванням бувають дуже тонкими, і побачити цю різницю може лише фахівець.

Перші випадки архітектурної імітації були зафіксовані ще 500 років тому, коли архітектори епохи Ренесансу відтворювали будівлі часів Стародавнього Риму. Звичайно, їх головною метою була реконструкція, свого роду реінкарнація, лежали у руїнах будівель з величезним історичним досвідом – але вже ніяк не привласнення чужих напрацювань.

Наслідування поставало справжнє бажання на онтологічному рівні осягнути мистецтво Стародавнього Риму, і архітектура була одним з

найважливіших напрямків для такого практичного осягнення. В процесі архітектурної імітації, дизайнери вносили власний особливий історичний контекст.

«Я не хочу бути оригінальним. Я хочу бути практичним» - Міс ван дер Рое

У свою чергу, піонери модернізму – Міс Ван дер Рое, Ле Корбюзьє, Ріхард Нойтра і інші – сприймали архітектурну імітацію як належне, не рахуючи будь-які види запозичень чимось злочинним або неконвенціональними. Їх архітектурні новації належали всім, і копіювання вважалося знаком поваги. Де-факто і де-юре малося на увазі, само собою, що щоб уникнути непорозумінь і скандалів джерела натхнення і самі натхненники все ж повинні бути вказані. Саме мису Ван дер Рое належить видатна фраза: «Я не хочу бути оригінальним. Я хочу бути практичним» (в інших інтерпретаціях – «корисним», «свіжим»).

Плагіат в архітектурі, його типи

Навмисний. Тотальне або часткове копіювання чужого архітектурного проекту, практично без змін, але при цьому видається за свій інтелектуальний продукт. Усі засоби гарні, якщо хочеш вкрати цікавий проект: промислове шпигунство, дискредитація автора оригінального проекту, підробки і підкупи, пресинг і чорний піар. При викритті навмисний плагіат неодмінно потягне за собою шлейф репутаційних і фінансових втрат: такого роду кейси, як правило, пов'язані з адміністративними та кримінальними злочинами.

Ненавмисний. Якийсь архітектор «Х» в поті чола створює свій проект. А коли його завершують, спливає неприємний момент: продукт його сумлінної праці сильно нагадує архітектурний концепт архітектора «У», про який архітектор «Х» – нічого не знав. Однакові ідеї були втілені у життя, і двоє авторів проекту, що здається немов надихалися один-одним. Довести ненавмисний плагіат надзвичайно важко, адже в першу чергу потрібно обґрунтувати сам факт ненавмисності – а це ще те завдання.

Яскравим прикладом архітектурного плагіату є справа Сигера Суарез. Випадок американського архітектора Сигера Суарез цікавий не тільки самим фактом плагіату, але і тим, як суд розглядав предмет інтелектуального злодійства. У 2000 році архітектор з Майамі Сігер Суарез і його фірма увійшли в угоду про будівництво хмарочоса на Санні Айлз, і протягом шести років Суарез та його співробітники займалися майбутнім будинком, який став наймасштабнішим на той момент для компанії. У 2006 році проект змінив власника, і Суарез звільнили, проте його архітектурні напрацювання перейшли до нових господарів – які, втім, пообіцяли, що кінцевий результат не матиме нічого спільного з тим, що Суарез вже обмовив зі старими власниками ділянки. Яке ж було здивування Сигера, коли в 2009 році він побачив готову будівлю, візуально практично ідентичне його проекту. Він звернувся до суду, але той в підсумки визнав доказову базу Суарез недостатньою – до того ж, позов був поданий з запізненням: термін дії авторського права на нібито перероблений проект закінчився якраз в 2009 році.